

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΠΑΤΡΩΝ
UNIVERSITY OF PATRAS

ΑΝΟΙΚΤΑ ακαδημαϊκά
μαθήματα ΠΠ

ΕΙΔΗ ΚΑΙ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥ ΜΟΥΣΙΚΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ ΑΠΟ ΤΟ 1600 ΕΩΣ ΤΟΝ 20^ο ΑΙΩΝΑ

Ενότητα 02: Η όπερα τον 17^ο και 18^ο αιώνα στη Γαλλία, στη
Γερμανία και στην Αγγλία - *Opera seria* (σοβαρή όπερα)

Μενέλαος Χριστόπουλος
Τμήμα Θεατρικών Σπουδών

Σκοποί ενότητας

Βασικός σκοπός της δεύτερης ενότητας είναι να εξοικειωθούν οι φοιτητές με το μουσικό είδος της όπερας και τα χαρακτηριστικά της, έτσι όπως εμφανίζεται κατά τον 17^ο και 18^ο αιώνα, στην Ιταλία, στη Γαλλία, στην Αγγλία και στη Γερμανία. Επίσης οι φοιτητές θα έρθουν σε επαφή με τη *Opera seria* (σοβαρή όπερα).

Περιεχόμενα ενότητας

1. Τα χαρακτηριστικά και οι αντιπροσωπευτικότεροι συνθέτες της όπερας κατά τον 17^ο και αιώνα:

- στη Γαλλία
- στην Αγγλία
- στη Γερμανία

2. Η όπερα κατά τον 18^ο αιώνα: παράδοση και νεωτερισμός.

3. Η *Opera seria* (σοβαρή όπερα).

Περιγραφή του μαθήματος

Η δεύτερη ενότητα πραγματεύεται το μουσικό είδος της όπερας, έτσι όπως εμφανίζεται κατά τον 17^ο και 18^ο αιώνα. Πιο συγκεκριμένα θα παρουσιαστούν τα χαρακτηριστικά, αλλά και οι αντιπροσωπευτικότεροι συνθέτες της όπερας στη Γαλλία, στην Αγγλία και στη Γερμανία. Επίσης θα αναλυθεί το είδος της *opera seria* (σοβαρής όπερας).

**Η ΟΠΕΡΑ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 17^ο ΑΙΩΝΑ ΣΤΗ ΓΑΛΛΙΑ, ΣΤΗΝ
ΑΓΓΛΙΑ ΚΑΙ ΣΤΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ**

Η όπερα στη Γαλλία, 17^{ος} αιώνας

- Παράδοση σε σκηνικά θεάματα με μπαλέτο.
- Παράδοση σε σκηνικά έργα ποιμενικού περιεχομένου με μουσική επένδυση συχνά στη γαλλική γλώσσα (στο είδος αυτό διαπρέπει ο Robert Cambert).
- Ιδρύεται η Βασιλική Ακαδημία της Μουσικής (1669).

Η όπερα στη Γαλλία, 17^{ος} αιώνας

- Έντονη ιταλική επίδραση στη Γαλλία που ενισχύεται από την παρουσία του Μαζαρίνου (Mazarin) στα πολιτικά πράγματα της Γαλλίας.
- Ιταλοί συνθέτες επισκέπτονται τη Γαλλία (Francesco Cavalli, Luigi Rossi).
- Παράλληλα η αντιπαλότητα γαλλικών πολιτικών κύκλων προς τον Mazarin δημιουργεί ένα κλίμα αντίθεσης προς την ιταλική παράδοση και οδηγεί το ιταλικό οπερατικό είδος σε προσαρμογές αποδεκτές από τη γαλλική μουσική παράδοση.

Η όπερα στη Γαλλία, 17^{ος} αιώνας

- Σημαντικότερος συνθέτης ο Giovanni Battista Lulli, στη γαλλική εκδοχή Jean Baptiste Lully, ο οποίος ζει και σταδιοδρομεί στη Γαλλία, αποκτά την εύνοια του Λουδοβίκου 14^{ου} και αναλαμβάνει τη διεύθυνση της Βασιλικής Ακαδημίας της Μουσικής.
- Ο Lully γράφει πολλές όπερες (*Cadmus et Hermione*, *Proserpine*, *Acis et Galatee*), συνεργάζεται με το Μολιέρο και προσαρμόζει την όπερα στη γαλλική γλώσσα και στο γαλλικό ύφος.

Jean-Baptiste Lully

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Jean-Baptiste_Lully_1.jpeg

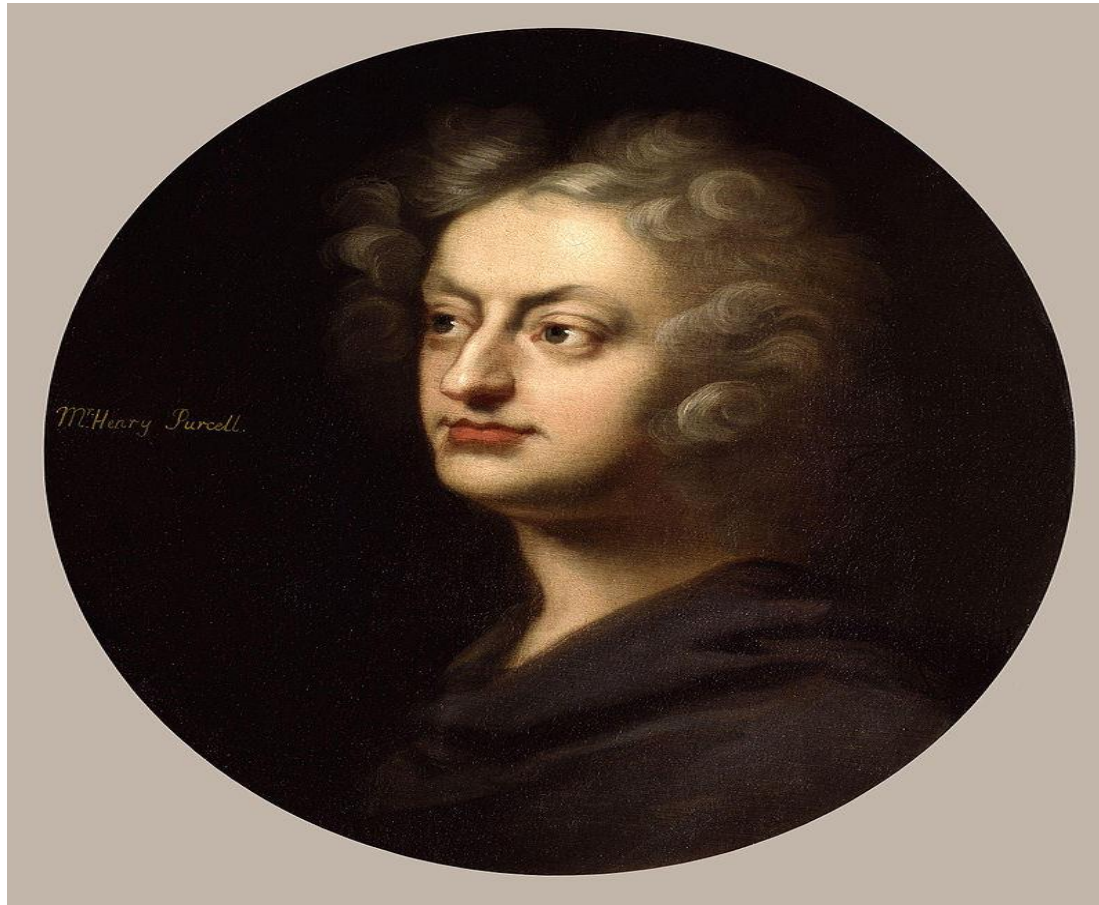
Η όπερα στην Αγγλία, 17^{ος} αιώνας

- Παράδοση στο μουσικό σκηνικό δρώμενο που ονομάζεται masque: συνδυάζει ποίηση, μουσική (ορχηστρική και φωνητική) και σκηνογραφία επάνω σε θέματα μυθικά (με αλληγορικές προεκτάσεις).
- Εκπρόσωποι: Thomas Campion, Alfonso Ferrabosco, Nicolas Lanier.
- Πολλοί συνθέτες από την Ιταλία και τη Γαλλία επισκέπτονται την Αγγλία και συμβάλλουν στη διάδοση της όπερας, ενώ παίζονται όπερες των Campion και Lully.

Η όπερα στην Αγγλία, 17^{ος} αιώνας

- Πρώτη αγγλική όπερα *The siege of Rhodes*, σε ποίηση William Davenant και μουσική γραμμένη από 5 συνθέτες (H. Lawes, H. Cooke, M. Locke, Ch. Coleman, G. Hudson) το 1656 . Άλλη όπερα με στοιχεία masque, *Venus and Adonis* του John Blow.
- Η παράδοση της Μάσκας επηρεάζει τις αγγλικές όπερες.
- Σημαντικότερος συνθέτης της εποχής: Henry Purcell (1659- 1695)
- Έργα του Purcell: *Dido and Aeneas* (όπερα), *King Arthur*, *The Fairy Queen* (semi-operas, δηλαδή έργα με στοιχεία όπερας αλλά και πολλά τμήματα πρόζας).

Henry Purcell

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Henry_Purcell_by_John_Closterman.jpg

Η όπερα στη Γερμανία, 17^{ος} αιώνας

- Στη Γερμανία η επίδραση της ιταλικής όπερας ήταν ιδιαίτερα έντονη.
- Το 1627 ο συνθέτης Heinrich **Schütz** παρουσιάζει μια διασκευή της όπερας *Dafne* του Peri (στα γερμανικά, παρόλο που η γενική τάση είναι το λιμπρέτο να γράφεται στα ιταλικά).

Η όπερα στη Γερμανία, 17^{ος} αιώνας

Σημαντικοί συνθέτες της εποχής:

- Agostino **Steffani** (*Baccanali, La superbia d' Alessandro, Orlando generoso*)
- Giovanni Andrea **Bontempi** (*Il Paride*)
- Johann **Theile** (*Adam und Eve, Oronte, Die Greburth Christi*)
που παρουσιάζει πλέον όπερες στα γερμανικά (στο θέατρο Gänsemarkt του Αμβούργου).

Heinrich Schütz

Πορτρέτο από τον Christoph Spetner

<https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Schutz.jpg>

Johann Theile (1646-1724)

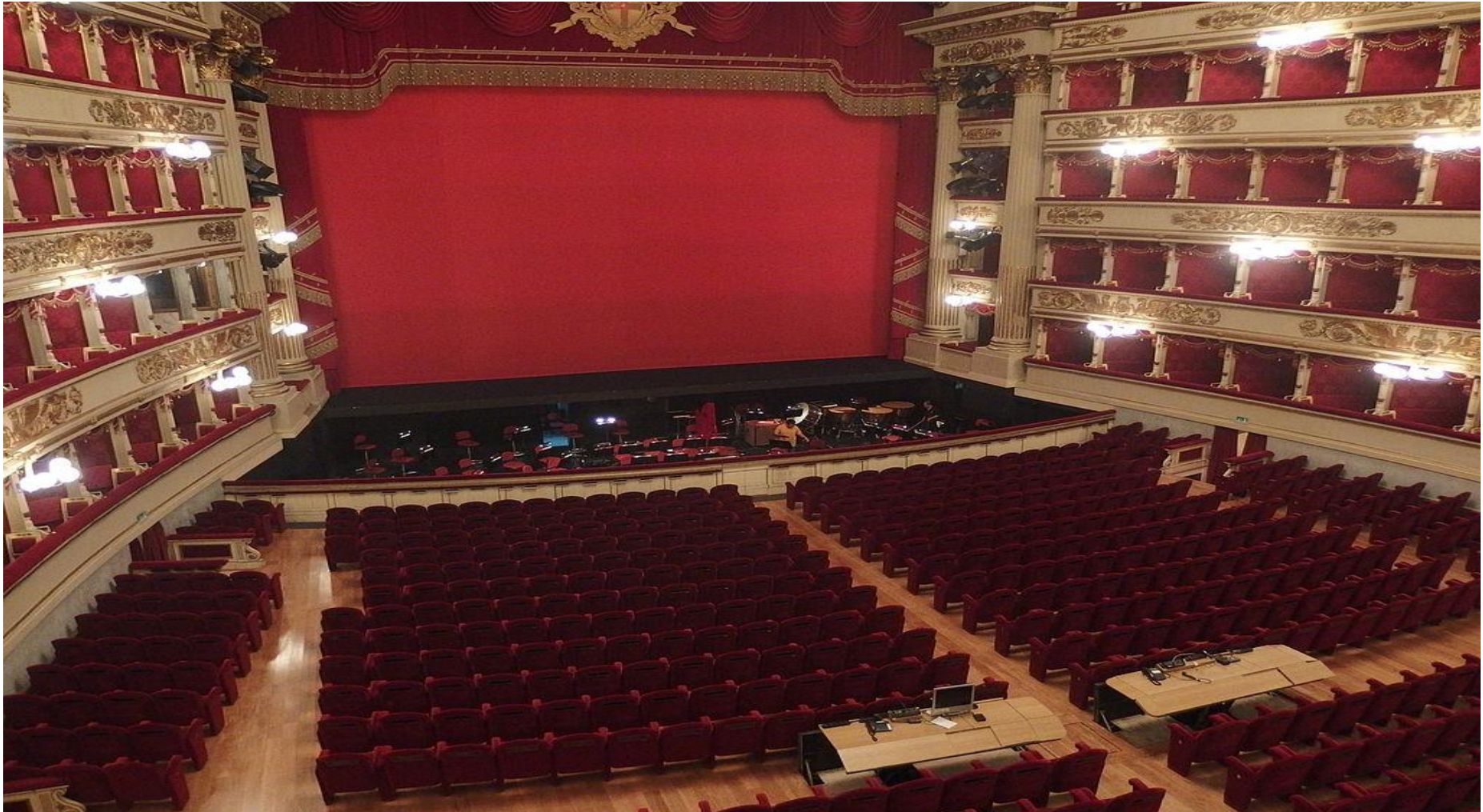
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Theile_J.JPG

Teatro di San Carlo, Napoli, 1737

https://en.wikipedia.org/wiki/Teatro_di_San_Carlo#/media/File:Teatro_San_Carlo_-_View_of_stage_from_Royal_Box.JPG

Teatro alla Scala, Milano 1778

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Milano,_Teatro_alla_Scala,_interior_01.JPG

Teatro La Fenice, Βενετία 1792 (η αίθουσα και η σκηνή)

<https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/f8/Teatro-la-fenice-sala.jpg>

Teatro La Fenice, Βενετία

Το εσωτερικό του θεάτρου όπως ήταν το 1837

Η όπερα τον 18^ο αιώνα

Παράδοση και νεωτερισμός

- Κατά τον 17^ο αιώνα η όπερα έχει κατορθώσει να κυριαρχήσει στα μουσικά θέατρα της Ευρώπης.
- Τα θεατρικά οικοδομήματα που χτίζονται για να στεγάσουν όπερες τον 17^ο και 18^ο αιώνα είναι εντυπωσιακά.
- Οι παραστάσεις της όπερας προσφέρουν πλούσιο θέαμα που εντυπωσιάζει με τα σκηνικά εφέ και σιγά-σιγά αποβαίνει εις βάρος της ουσιαστικής θεατρικότητας.
- Η ανάγκη για αλλαγές στη δομή και στο ύφος γίνεται σαφής σε κάποιους ευαισθητοποιημένους δημιουργούς.

Η όπερα τον 18^ο αιώνα

Παράδοση και νεωτερισμός

- Παρά τις ανά κράτος ή ανά έθνος επιμέρους διαφοροποιήσεις τους, οι όπερες έχουν αποκτήσει βασικά τυπολογικά χαρακτηριστικά. Ένα από αυτά είναι η Εισαγωγή.
- **Εισαγωγή:** ορχηστρική έναρξη που εισάγει τα βασικά μουσικά θέματα του έργου.

Βασικοί τύποι Εισαγωγής:

- η **ιταλική** (1^ο μέρος γρήγορο, 2^ο μέρος αργό, 3^ο μέρος γρήγορο) και
- η **γαλλική** (1^ο μέρος αργό, 2^ο μέρος γρήγορο, 3^ο μέρος αργό).

Η *Opera seria* (σοβαρή όπερα)

- Οι υπερβολές στις οποίες είχε οδηγηθεί η όπερα οδήγησαν σε κάποιους θεωρητικούς προβληματισμούς που στόχευαν στην ανανέωσή της.
- Οι προβληματισμοί αυτοί αναπτύχθηκαν στους κύκλους της λεγόμενης Αρκαδικής Ακαδημίας που ιδρύθηκε στη Ρώμη το 1690 και είχε ως στόχο να επαναφέρει στην όπερα τις αριστοτελικές αρχές της τραγωδίας.
- Η σημασία στο κείμενο -λιμπρέτο-, η ηθική διάσταση της αφήγησης, ο περιορισμός των ερωτικών δολοπλοκιών, η αφαίρεση μη σοβαρών χαρακτήρων και η αφαίρεση των κωμικών στοιχείων από την υπόθεση ήταν μερικές σημαντικές προτεραιότητες στις οποίες επιμένουν τα μέλη της Ακαδημίας.

Η *Opera seria* (σοβαρή όπερα)

- Με τα νέα δεδομένα, σημαντικό ρόλο αποκτούν οι ποιητές που γράφουν το λιμπρέτο. Σημαντικοί ποιητές - λιμπρετίστες της εποχής ο Apostolo Zeno και, κυρίως, ο Pietro Metastasio.
- Ο Metastasio απλοποιεί τα λιμπρέτα, περιορίζει τις πράξεις σε τρεις, δίνει ιστορικές και διδακτικές προεκτάσεις στα δράματα, τοποθετεί τις άριες στο τέλος κάθε σκηνής, χρησιμοποιεί την τεχνική της μεταμπίησης που επιτρέπει σκηνές αναγνώρισης και γενικότερα συγκροτεί τη δομή του έργου σε ένα ενιαίο σύνολο.

Metastasio

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Metastasio_by_Batoni.jpg

Ιταλοί συνθέτες

- **Antonio Caldara** (*Ifigenia in Aulide, L' Atenaide, Achille in Sciro*),
- **Leonardo Vinci** (*Didone abbandonata*),
- **Giovanni Battista Pergolesi** (*Adriano in Siria, L' Olimpiade*),
- **Alessandro Scarlatti** (*Gli Equivoci nel' Sembiante, Mitridate Euratore*). Ο Scarlatti καθιέρωσε την aria da capo (μορφή ABA) και τελειοποίησε την ιταλική εισαγωγή.
- Άλλοι συνθέτες: **Tommaso Traeta, Nicolo Piccini**

Pergolesi

<https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Pergolesi.jpg>

Γάλλοι Συνθέτες

- **Andre' Cambra** (*Iphigenie en Tauride, Hippodamie*) και, κυρίως,
- **Jean Philippe Rameau** (*Hippolyte et Aricie, Castor et Pollux, Dardanus*).

Rameau

[https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Attribu%C3%A9_%C3%A0_Joseph_Aved,_Portrait_de_Jean-Philippe_Rameau_\(vers_1728\)_-_001.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Attribu%C3%A9_%C3%A0_Joseph_Aved,_Portrait_de_Jean-Philippe_Rameau_(vers_1728)_-_001.jpg)

Γερμανοί συνθέτες

- **Reinhardt Keiser,**
- **Christoph Graupner,**
- **Johann Hasse** (*Attalo, Artaserse, Demetrio, Artemisia*).

Παρατήρηση:

Αν και κυριαρχεί η ιταλική γλώσσα στην όπερα, γίνονται κάποιες προσπάθειες για όπερες στα γερμανικά.

Άγγλοι συνθέτες

- Το μεγαλύτερο όνομα της εποχής είναι του **Georg Friederich Haendel** που, αν και Γερμανός, ζει και συνθέτει στην Αγγλία. Το 1720 αναλαμβάνει τη διεύθυνση της Royal Academy of Music.
- Έργα του: *Rinaldo, Teseo, Admeto, Orlando, Serse*.
- Άλλοι συνθέτες: **Thomas Linley, William Shield**.

Haendel

[https://commons.wikimedia.org/wiki/File:George Frideric Handel by Balthasar Denner.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:George_Frideric_Handel_by_Balthasar_Denner.jpg)

Τέλος Ενότητας

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Πανεπιστήμιο Πατρών, Μενέλαος Χριστόπουλος, Τίτλος Μαθήματος: «Είδη και Μορφές του Μουσικού Θεάτρου από το 1600 έως τον 20^ό αιώνα. Ενότητα 02: Η όπερα τον 17^ο και 18^ο αιώνα στη Γαλλία, στη Γερμανία και στην Αγγλία-*Opera seria* (σοβαρή όπερα)».

Έκδοση: 1.0. Πάτρα 2015. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: <https://eclass.upatras.gr/courses/THE713/>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Μη Εμπορική Χρήση Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει) μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Πατρών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «**Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση**» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

